

BAL–JOBBS TAGOZÓDÁS A POLITIKÁBAN EGYKOR ÉS MOST

S I M O N J Á N O S

A biológiai adottságokban régóta közismert, hogy eltérnek egymástól a bal oldali és a jobb oldali testrészek, sőt az is bizonyított, hogy a két agyféltekénk eltérő módon működik. Jobb kezünk az irányítást a bal agyféltekétől kapja, mely felelős a logikus, racionális gondolkodásért, a beszédért, az írás-olvasásért, az elemzésekért és az érvelésekért. Ettől eltérően a bal kezünk a jobb agyféltekénkkel áll szorosabb kapcsolatban, amely a kreatívabb, képzelőerőt igénylő, holisztikus és művészebb gondolkodás központja, neki köszönhetjük az érzelmeket, az intuíciókat, a festés és a zenélés képességét s élvezetét.

A nyelvcsaládokban is megmutatkozik a bal-jobb közötti eltérés. A latin, germán és szláv nyelvekben a jobboldal fogalma visszavezethető azokra a kifejezésekre, melyek a normalitást és az állandóságot jelzik, a jogokat, a törvényeket (*derecha, pravo, rechts, right*); a baloldalra használt szó pedig általában az ettől, a normálistól való eltérést jelöli (*izquierda, left, levo, links, sinistra*). A magyar nyelvben azonban ezektől eltérően egy teljesen másfajta világkép fejeződik ki, olyan, mely funkcionálisan teljes egységben látja a világ alkotórészeit. A magyarok nem egykezűről, egy lábúróról beszélnek, hanem fékezűről és féllábúróról meg féleszűről. Ebből következik, hogy amikor az ember kezét az oldalak szerint különböztetjük meg, akkor más nyelvektől eltérően funkcionális minősége alapján teszünk köztük különbséget, vagyis az egyiket a másikhoz képes jobbiknak nevezük, a másikat pedig hozzá képest balnak. (Eredendően a *balog* szó is azt jelenti, hogy gyenge, suta, rosszabb, mármint a másikhoz, a jobbhoz képest).

A Bibliában a jobb oldal a vonzódás és a szeretet oldala, míg a bal oldal a fenntartásoké és az elutasítottaké. „A bölcsnek szíve jobbra tart, a balga szíve pedig balra” – szól a Prédikátor könyve. Máté evangéliumában pedig azt olvashatjuk, hogy azok, akiket Isten az ítélet napján jobb keze felé állít, azok Isten országában mennek, akiket bal keze felé, azok pedig az Ördög országába. A Koránban is a tiszta dolgokat jobb kézzel kell csinálni, a tisztátalanokat ballal.¹

A társadalomtudományokban kevés olyan fogalompár van, mely annyira alkalmas arra, hogy egymásnak ellentmondó tartalmakat gyömöszöljenek bele, mint a baloldal és a jobboldal. Ráadásul gyakran – a politika hatására – erős érzelmi töltetet is kapnak a fogalmak. Legutóbb, alig két hónappal ezelőtt, egy mexikói előadói körúton jártam, és a médiában otthonos vendéglátóim mesélték, hogy ha ma egy tévécsatorna programja nézettséget akar emelni, akkor

¹ SIMON János: *Megkülönböztethető-e egymástól a baloldal és a jobboldal – és hogyan?* = *Ezredvégi értelmezések. Villányi úti könyvek*. II. köt. szerk. SIMON János, Villányi Úti Konferenciaközpont és Szabadegyetem Alapítvány, Bp. 2001.

elég neki, ha behív a vitaműsorába egy elkötelezett baloldalt és egy jobboldalt. Hasonló lehet a helyzet az Egyesült Államokban, hogy Braziliáról már ne is beszéljünk. Kétségtelen, hogy – szinte világszerte mindenhol – a bal–jobb fogalmak ismét bekerültek az ideológiai és politikai konfliktusmező középpontjába. Észak-Amerikában liberális–konzervatív összecsapásokról beszélnek, Latin-Amerikában bal–jobbról, Európában pedig egyszerre mindkettőről, bal–jobbról is és neoliberalis kontra újkonzervatívról is.

A fogalompár ráadásul az elmúlt kétszáz évben többféle jelentéstartalommal terhelődött meg, miközben a régi tartalmak nem mindig vagy csak részben koptak ki, az újak pedig nem mindig tapadtak meg. Generációk eltérően éltek meg és adták tovább a fogalomhoz kapcsolódó élményeiket, jelentéskódjaitak. Ennek alapján voltak, akiknek a dichotóm pár a barát és az ellenség jelentésével volt azonos, mások kulturális kategóriaként vagy vonzó–taszító ideológiaként kezelték, megint mások világot gátló vagy megváltó politikai programot láttak benne, védendő örökséget vagy elérendő célokat. Voltak, akik számára identitásképző erővel bírt, másokban viszont félelmet keltett és taszító erővel bírt.

A BAL–JOBBS MEGOSZLÁS POLITIKATÖRTÉNETI ALAKULÁSA

Sokan a bal–jobb ellentét kapcsán időben csak 1789 Párizsáig mennek vissza, mert kevesbé köztudott, hogy a fogalompár már a rómaiak idejében bekerült a politikai életbe. Akkoriban a szenátusi szavazáskor az előterjesztéssel egyetértők jobbra álltak, az ellene szavazók pedig balra. A francia forradalom idején a klasszicizmus szellemében ezt az ókori hagyományt is felújították – eszerint a Nemzetgyűlés üléstermében, a patkóban a levezető elnöktől jobbra ültek azok, akik egyetértettek a monarchia megtartásával, és balra, akik a köztársaságot kívánták bevezetni. Bár ezt a rendszert 1794-ben a „pártcsoportok” fölosztásával rendeletileg eltörölték, Napóleon bukását követően ismét visszaállt ez a praktikusnak tartott rendszer, mert kifejezte a „politikai klubok” közötti ideológiai árnyalatokat.

Nagy-Britanniában a politikában sokáig a liberális–konzervatív megosztást használták, s csak az 1930-as években, a spanyol polgárháború időszakában terjedt el a bal–jobb megjelölés. 1948 után már az oldalak megjelölésére szimbólumokat is használtak, a fehéret a jobbra, a pirosat a balra; ez a század második felében állandósult azzal, hogy a politikusoktól az emberek is átvették a kétféle szimbólumok használatát identitásuk kifejezésére. A 20. század végén az iparosítás és a munkaerő városba áramlása új töltetet adott a kifejezéseknek, mert baloldalon megjelentek a munkások, jobboldalon pedig a vallásos emberek tömegei. Megjegyezzük, hogy ezek nem törölték a régi tartalmakat, csak ráépültek, majd dominánssá váltak.

Vagyis az előző század első felében Európa-szerte a bal–jobb kifejezések már konkrét politikai ideológiákhoz kapcsolódtak, és a polgárok politikai meggyőződésének leírására használták, különösen a magukat baloldalinak tartók. A jobboldaliak ugyanis többségükben károsnak, nemzetmegosztónak minősítették e szavak használatát, s így akaratlanul is sokáig átadták ellenfeleiknek a lehetőséget, hogy e szavak jelentését meghatározzák. Így például széles társadalmi rétegekbe beleivódott az az értelmezés, mely szerint a jobboldal mindig a gazdagok érdekeit, hatalmát védi, a baloldal pedig a szegényekét, a hatalom nélküliekét, sőt a baloldaliak ebből osztálykonfliktust is kreáltak. A két háború közötti időszakot a politikai tér tagozódásának szempontjából egyértelműen úgy jellemezhetjük, hogy a szociális követelések a baloldalon sűrűsödtek, míg a nemzeti-keresztények a jobboldalon.

Ma már nehéz elhinni, hogy indulásukkor még azok a mozgalmak is baloldalinak vallották magukat, melyeket ma szélsőségesen jobboldali, diktatórikus (vagy egyenesen fasiszta) erőknek tartunk. Így nemcsak Mussolini apja volt

a jobboldal sokáig átadta ellenfeleinek a szavak jelentésének meghatározását

a jobboldal mindig a hagyományokra építkezett

marxista szocialista, de maga Mussolini is belépett ugyanabba az Olasz Szocialista Pártba (PSI), melybe Antonio Gramsci is, sőt 1912-ben a pártlap, az *Avanti* főszerkesztője volt. Amikor 1943-ban Észak-Olaszországban kikiáltotta a maga „független” köztársaságát, akkor az Olasz Szociális Köztársaság nevet adta neki. Adolf Hitler pedig az I. világháború végén Bécsben részt vett a baloldali osztrák szocialisták tömeggyűlésén, mielőtt 1919-ben belépett volna a baloldali Német Munkáspártba. Ennek elnöke lett, s nevét 1921-re megváltoztatta Nemzetiszocialista Német Munkáspártra (NSDAP), melyet később a közbeszédben „nemzeti szocialistáknak” vagy röviden náci pártnak hívtak.² Sztálin az II. világháború kitörése előtt kötelezte a Dimitrov-vezette Kominternt, hogy a jövőben csak ennek tagszervezeteit hívják baloldali pártoknak, így kerültek a politikai versenytérben a jobboldalra – szigorúan a kommunista logika szerint – a szociáldemokraták és a nemzetiszocialisták is. A második világhézagást követően taktikai okokból a szociáldemokraták „szalonképessé” váltak a kommunisták számára, így a közbeszédben időlegesen visszacsúsztak a baloldalra, hogy az '50-es években ismételtelen az ellenségek közelébe kerüljenek, ahol egészen a '60-as évekig rostokoltatták őket. Nyugat-Európában a demokratikus erőknek helye volt mind a baloldalon, mind a jobboldalon: az előbbire a szociáldemokratákat és a kommunistákat tették, az utóbbira az olyan polgári erőket, mint a keresztényszocialisták, kereszténydemokraták, polgári pártok.

A liberálisok hol a baloldalra, hol a jobboldalra pozicionáltak magukat, attól függően, hogy mely pártokkal kerestek szövetséget. Ez a megoszlás Európa-szerte azóta is elfogadott.

1945 után a sztálinista pártok körében erős törekvés mutatkozott arra, hogy a politikában a jobboldalt félelemkeltési céllal összemossák a szélsőjobboldallal. Ez utóbbi is jelentős mértékben azt szolgálta, hogy a szovjetek által megszállt Közép- és Kelet-Európában kommunista nyomásra folytonosan leszalámizzák a nem

baloldali pártokat, majd így felszámolják a többpártrendszert. Innen már egyes út vezetett az ellenzék nélküli pártállami rendszerek kiépítéséhez, az 1950 és 1988 közötti egypartti politikai rendszerekhez.³

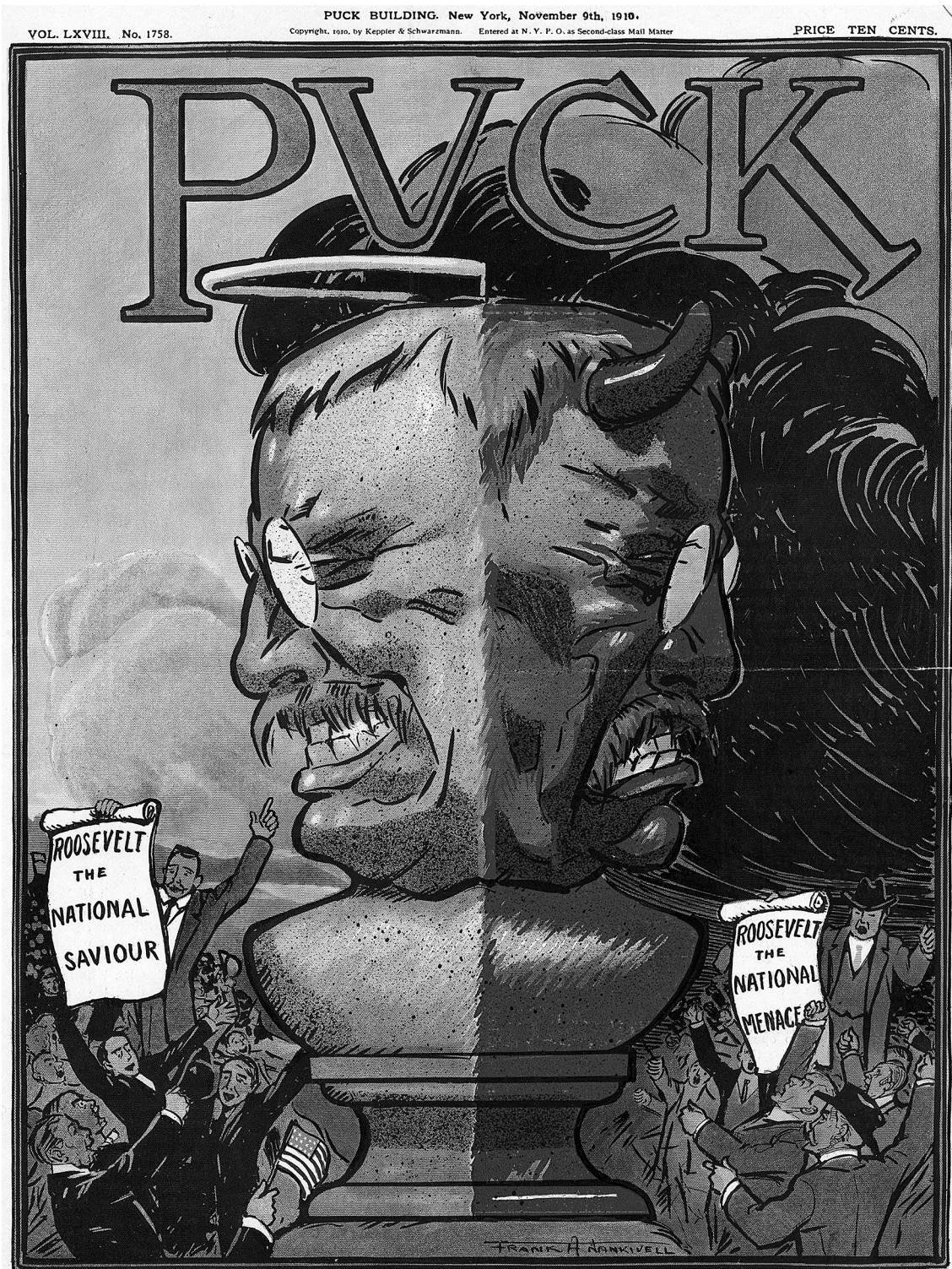
BAL–JOBBI ÉRTELMEZÉSI LEHETŐSÉGEK A MAI MAGYAR KÖZÉLETBEN

A kiegyezés utáni Magyarországon a bal–jobb megoszlás tengelyében a nemzeti kérdések álltak. Jobboldalra kerültek a dualizmus és a Habsburg-ház hívei, baloldalra a 48-as eszméket és a nemzeti függetlenség hangoztatók. Az iparosítás és a gyors urbanizáció következtében a századfordulótól már hatékonyan működtek a szakszervezetek és a szegények érdekeit védő, egyetemes értékeket hirdető szociáldemokraták. Ahol a pártba tömörülő emberek megtartották vallási értékeiket és nemzeti identitásukat, ott inkább a keresztényszociális mozgalmakhoz kapcsolódtak, akik pedig elveszítették gyökereiket és csak a szociális-materiális problémáikat tartották szem előtt, azok kozmopolitákká válva egyértelműen a baloldali szociáldemokrata pártokat erősítették.

A 20. század első felében Magyarországon is a baloldalt egyértelműen a szociális-materiális követelések dominálták, és a politikában úgy tekintettek a baloldalra, mint a materiális követelésekért, a szegények fölemeléséért küzdő mozgalmakra. Ez nemcsak a munkásságra vonatkozik, de a parasztságot képviselő agrárpártokra is (bérkövetelések, aratósztrájkok támogatása, fölosztás igénye). A jobboldal pedig továbbra is a hagyományokra építkezett, úgymint nemzetvédelem és kereszténység, ami nemcsak a történelmi osztályok érdekeit jelenítette meg, de nagyon is megfelelt az igazságtalanul megcsönkített Magyarország helyreállítása szándékának.

2 A korabeli értelmezésre lásd: OLÁH György: *Örvezetöböl diktátor. Hitler forradalma, 1920–1932*. Stádium, Bp. 1935.

3 Lásd bővebben: János SIMON: *The Collapse of Communist Regimes and the Role of International Factors (1988–1992)* *Taiwan Journal of Democracy*, 2022/július.

THE POLITICAL JANUS.

IT ALL DEPENDS ON THE WAY YOU LOOK AT HIM.

Sokan sokféleképpen magyarázták a dichotóm skála tartalmát, működését vagy működéptelenségét. Egyik alapvető kérdés, hogy milyen dimenzióban vizsgáljuk a baloldalt és a jobboldalt. Az emberek közötti párbeszédet ugyanis megnehezíti, hogy több dimenzió is lehetséges, és ha a párbeszédet folytatók nem ugyanabban a dimenzióba helyezik el magukat, akkor abból nem vita, hanem meg nem értés lesz. Ha a két eltérő pólushoz tartozók vitatkozni kezdenek egymással, akkor több tényező is megnehezíti vagy egyenesen lehetetlenné teszi párbeszédjüket – közülük most hármat emelünk ki. 1) Nem ugyanabban

Értelmezés kérdése –

A Puck magazin karikatúrája a progresszívpartí Theodore Roosevelt bal- és jobboldali megítéléséről, mint a „nemzet megmentője” és a „nemzet veszedelme”, 1910 (Library of Congress)

a dimenzióban gondolkodnak, márpedig ha egy ideológiai és egy gazdasági értelmezés feszül egymásnak, akkor az azt jelenti, mintha az egyik szanszkrit, a másik kecsua nyelven kezdene vitatkozni. 2) Nem ugyanazt a tartalmat tulajdonítják a szavaknak, itt az eltérések főleg generációs metszetben nagyok. 3) Nem ugyanazt az érzelmi töltetet tulajdonítják a szavaknak, sőt ugyanazt az élményt/tényt receptoraink befogadóként másként és másként értékelik.⁴ (Például az egyik embernek a turulmadár szelíd patriotizmust jelent, másoknak agresszív fasizmust.)

Az itt látható táblázat képet ad arról, milyen sok dimenzióban beszélhetünk a két pólusról s egymáshoz való viszonyukról. Azt foglaltuk össze, hogy milyen dimenziók, milyen értelmezési keretek lehetségesek, melyekből az emberek az általuk érzékelt valóságot próbálják értelmezni:

1. táblázat: A bal–jobb lehetséges dimenziói

	Baloldali	Jobboldali
Politika	szociális integráció erősítése: a társadalmi konfliktusokban érzékenység a kiszolgáltatottak irányában	nemzeti integráció erősítése: a hagyományos értékek és a nemzeti érdekek védelme
Ideológia	nemzetköziség/globalizmus, demokrácia, egyenlőség	nemzeti szuverenitás, szabadság, kereszténység
Gazdaság	anyagi különbségek csökkentése, szociális juttatások	gazdasági növekedés, vállalkozások támogatása
Értékvilág	globalizmus, multikulturalizmus	nemzeti-keresztény értékek
Elvárások az állami szerepvállalásra	mobilizáció állami újraelosztással, a jövedelmi különbségek csökkentésével és segélyekkel	főlemelkedés a munka világába való integrálás révén, a családok támogatásával és adókedvezményekkel

A baloldal és a jobboldal értelmezésével több mint 33 éve foglalkozok. A '80-as évek végén, amikor még baloldali világ volt Magyarországon, sokan próbáltak lebeszélni ennek kutatásáról, például azzal a ma már anakronisztikus érveléssel előállva, hogy rossz fényt vet az országra, ha az derülne ki, milyen sok itt a jobboldali. Ez persze azt is mutatja, hogy akkoriban a négy évtizedes egypártrendszer megtette a maga hatását az értelmiség köreiből is. A társadalomtudósok többsége számára pozitív tartalmat csak a baloldal hordozhatott, míg a jobboldal csak negatív tartalmat kapott. Ennek ellenére 1989 tavaszán már kérdőívvel mértem a dichotóm skála működését, majd az 1990-es első szabad választások előtt ezt még kétszer megismételtem.⁵ Az első tanulmányaim megjelenése után sokan voltak, akik azt mondták és írták, hogy ennek a kutatásnak nincsen értelme, mert a bal–jobb felosztás mára idejét múlt, tartalma kiürült, és semmit sem magyaráz meg.

Ennek ellenére minden kutatásom kérdőívbe rendszeresen bevettem a kérdéssort. Így 2022-ig összességében 17 idősoros adatfölvételelem révén több mint 20 ezer ember válasza állnak rendelkezésemre és várnak földolgozásra. Munkám során nemcsak az kutattam, hogyan lehet értelmezni a bipoláris megosztás tartalmát, de egy idő után már arra is választ kerestem, hogy miért van ilyen sokféle, egymástól nagyon is eltérő fölfogása a bal- és jobboldalnak, és az eltérések ellenére mire használható mégis a két kifejezés. A következőkben néhány megállapítást foglalkok össze.

4 SIMON JÁNOS: *A társadalomtudományi gondolkodásunk útjai és tévútjai* (megjelenés alatt)

5 Vö. SIMON JÁNOS: *Közvélemény a magyar demokrácia 33 évéről. 17 közvéleménykutatás Codebookja, 1989–2021*. CEPoliti, Bp. 2022. 216.

Mit gondolnak a választók önmagukról és egymásról?

A magukat baloldalinak vallók a baloldal kapcsán a következő fogalmakra asszociáltak: társadalmi igazságosság, progresszió, Európai Unió-pártiság, anti-rasszizmus; míg a jobboldalhoz a tekintélytiszteletet, a vallásosságot és a nacionalizmust kötötték. Ettől nagyon eltért azok véleménye, akik magukat jobboldalinak tartották. Ők a baloldaliakat úgy jellemezték, mint akik kozmopoliták és diktatórikusak, viszont szerintük a jobboldaliakat a hazaszeretet, a nemzeti érdekek képviselője, a szabadság védelme, a hagyománytisztelet, a vallásosság és a határon túli magyarok védelme jellemzi. Az eltérések ellenére van némi konszenzus a két oldalon állók véleményében. A legnagyobb arányú közös vélemény a két oldal között az, hogy a baloldaliak támogatják a szociális egyenlőséget és a szociális hálót, míg a jobboldaliak a nemzeti érdekeket és a határon túli magyarokat.⁶ Az elmúlt két évtizedben voltak ugyan változások az értelmezésben, de azok nem érintették a lényegét. Úgy összegezhetnénk, hogy a baloldal a társadalom szociális integrációját igyekszik biztosítani, míg a jobboldal a nemzet integrációját.

Választók és pártok a bal–jobb skálán

A modern kori demokrácia működéséhez legalább két versengő pártra van szükség, hogy legyen az emberek számára választható alternatíva, a kormányzati hatalomnak pedig ellenőrzése. Ennek fényében megkértük az embereket, hogy helyezték el magukat egy 1-től 10-ig terjedő bal–jobb skálán, ahol az 1-es a szélsőbalt, a 10-es pedig a szélsőjobbot jelentette. Az eredmény itt látható:

2. táblázat: A választók önelhelyezkedése a bal–jobb skálán (1990–2018)

Adatok százalékban	Baloldal 1–4	Centrum 5–6	Jobboldal 7–10	Átlag 1–10
1989. november	25	64	12	4,9
1999	29	55	17	5,0
2002. március	31	46	24	5,2
2010	14	33	53	6,4
2015	29	39	32	5,4
2017	24	42	33	5,6
2021	25	34	41	5,8

A rendszerváltás folyamán (1989 végén) nagy volt a választók bizonytalansága, a nagy többség magát semlegesnek vallotta (64%), nem tudott dönteni: balra már nem akart, jobbra még nem mert elmozdulni. Fontos észrevenni, hogy míg a baloldaliak aránya meglepő állandóságot mutat, addig a centrum folyamatosan olvadt, három évtized alatt lényegében a felére csökkent. Ezzel együtt a pártversenyterben a jobboldal pozíciója folyamatosan erősödött (2010-ben kiugróan), ami éppen a centrubéliek (semlegesek) jobbra – a Fidesz irányába való – mozdulásának tudható be, miközben a centrumhoz tartozók száma 64 százalékról 34-re csökkent. 2021 után a Fidesz–KDNP még inkább megerősödött, és 2022-ben Európában soha nem látott választási győzelmet aratott. Kétségtelen, hogy így a centrumerők egy részét is magába foglaló „jobbközép nemzeti blokk” jött létre.⁷ Ebben az időszakban az ellenzéki szavazatok sok párt

6 SIMON: *Megkülönböztethető-e... I.m.* 347.

7 BÉKÉS Márton: Centrális erőtér után nemzeti blokk. *Magyar Politikatudományi Tanulmányok*, 2022/1–2.

Tudjuk Merjük Tesszük

Szabad Demokraták

Tudjuk Merjük Tesszük

AZ ÖN CSAPATA

Szabad Demokraták

Hálózat – A Szabad Demokraták Szövetségének plakátjai az 1990-es országgyűlési választások idején (Terror Háza Múzeum)

között oszlottak el, s ez még akkor is igaz, ha tudjuk, hogy együtt indultak. Az első helyezett Fidesz–KDNP még pártlistán is több mint kétszer annyi választótól kapott bizalmat, mint a második helyezett ellenzéki választási szövetség.

A pártválasztással kapcsolatos mérések azt igazolták, hogy az választók nagy eséllyel azokra a pártokra szavaznak, melyek hozzájuk hasonló pozíciót foglalnak el a bal–jobb skálán, a tőlük távolra esőkre pedig biztosan nem szavaznak. Ez azt bizonyítja, hogy a bal–jobb skála segíti a választókat a pártok közötti eligazodásban. Íme:

3. táblázat: A pártok elhelyezése a bal–jobb skálán (átlag, 1 = szélsőbal, 10 = szélsőjobb)

	1990	1999	2002	2010	2015	2017	2021
MSZP	3,2	3,2	3	2,5	1,8	1,9	2,2
DK	-	-	-	-	2,7	2,7	2,3
Fidesz	5,5	2,0	7,6	7,2	8,4	8,4	8,4
MIÉP	-	7,7	7,8	-	-	-	-
Jobbik	-	-	-	8,7	9	8,7	6,3

A Fidesz–KDNP számára 2006/2007 óta látenszen, 2010 után pedig valóságosan létező centrális erőter 2019-re eltűnt, s elindult a pártversenyter kétpólusú tagozódása. Az adatok egyértelműen mutatják, hogy a „domináns két- és félpólusú többpárti” rendszer a 2010-es nagy proteszt szavazástól a 2018-as országgyűlési választásokig, illetve a 2019-es európai parlamenti választásokig jellemezte a magyar pártversenyteret. A pártversenyter két egymással hagyományosan versengő pólusából az egyiket a baloldal közepes és kis pártjai képezték (szocialisták, liberálisok, zöldek), míg a másikat a polgári jobbközép pártszövetség jelentette. A félpólust a szélsőjobb oldalon (mint radikális nemzeti és keresztény erő) lévő, egyetlen pártból álló és szövetségesek nélküli erő képezte a politikai paletta szélén (3. táblázat). Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a pártversenyter képlékeny, alakulása folyamat, melynek még nincs vége, s az iránya is sok mindentől függ. A Jobbik balratolódásával 2018-at követően azonban egyértelműen megszűnt a centrális erőter.⁸

Korábban a jobbszáron álló MIÉP-et nem tekintettük még csak félpólusnak sem, mert ők egyrészt ritkán kerültek 5% fölé, másrészt nem is mindig vallották magukat jobboldalinak, sokkal inkább pólusok fölötti „keresztény és magyar” pártnak, de hozzájuk képest a Jobbik sokkal inkább kifutotta magát, egyrészt markánsan vállalta jobboldaliság, másrészt a 2018-ban kapott 19 százalékkal lényegében megszerezte majd’ minden ötödik szavazó támogatottságát!⁹

A baloldal és a jobboldal értékvilága

Az nem meglepő, hogy a Fidesznek nincsenek baloldali szavazói, de figyelemre méltó, hogy a pártszövetség szavazóinak 83 százaléka magát jobboldalinak tartotta, 17 százaléka pedig centrumbélinek. Tanulságos képet kapunk a baloldali és a jobboldali szavazók közötti különbségekről, ha megnézzük, hogyan nyilatkoznak az életvilág alapvető értékeiről, a hazaszeretetről és a nemzeti identitásról:

8 Mészáros József – Szakadát István: *Politikai folytonosság és változás Magyarországon. Nyolc választás adataiból = 30 éve szabadon Közép-Európában.* szerk. Simon János, Ludovika, Bp. 2022. és Simon János: *A centrális erőter eltűnése és a proteszt szavazás = Őszintén. A 2019-es önkormányzati választások tanulságai.* szerk. Simon János, CEPoliti, Bp. 2020.

9 Németh György: *Kire szavaztak 2022-ben azok, akik 2018-ban a Jobbikra szavaztak? Magyar Politikatudományi Tanulmányok, 2022/1–2.*

4. táblázat: Az életvilág adottságainak elfogadása (bal–jobb megoszlás, százalékban)

	Baloldali	Jobboldali	Különbség
Szeret itt élni	91	96	5
Büszke a lakóhelyére	81	91	10
A nemzet mindennél előbbre való	76	92	16
Büszke magyarságára	73	93	20
Magyarországot választaná hazájának	58	94	36

A válaszokból fontos tanulságok vonhatók le. Mindenekelőtt az, hogy a jobboldaliak összességében boldogabbak, mint a baloldaliak. A jobboldaliak büszkébbek és elégedettebbek az életükkel. Ennek hátterében sok tényező áll: az életüket koherensebb értékrendszer határozza meg, a valahová való tartozás, a mélyebb hit, az erősebb történelmi gyökerek és a nemzeti küldetéstudat érzése. Figyelemre méltó, hogy arra a kérdésre, hogy „ha tehetné Magyarországot választaná-e hazájának”, a magukat baloldaliaknak vallóknak csak 58 százaléka válaszolt igennel, míg a jobboldaliaknak 94.

Egyértelmű, hogy a baloldali pártok egy összetett identitásproblémával küszködnek, hiszen a patriotizmus, a haza, a nemzet fogalmával nem tudnak mit kezdeni. Ez viszont jelentős mértékben összefügg a baloldali pártocskák válságával, akik nemhogy intellektuális offenzívában nincsenek (Papp 1988),¹⁰ de a hatalmon kívül maguk sem tudják, hogy mit akarnak. Így az általuk vallott értékek, Gramscival szólva, nem „kritikaiak és koherensek”, hanem „alkalmiak és szétesők”.¹¹

MI A JOBB?

Végül nem kerülhetjük meg a kérdést: milyen jobboldali párt a Fidesz? Ha azt mondjuk, hogy illiberális, akkor még csak egy valamitől való távolságát jeleztük (azt is sok kérdőjellel), de pozitívan még nem definiáltuk. A jobboldali pártok valóban igen sokfélék lehetnek, de e sokféleség fogalmilag nincsen kidolgozva. Miért nem? A képlet egyszerű: a baloldaliaknak ez nem áll érdekükben, sőt

éppen ellenkezőleg, számukra a különféle jobboldali irányzatok összemosása a cél, hogy ezáltal minél szalonképtelenebbé tegyék a választók előtt a demokratikus jobboldalt, de ne ösztökléjék a kutatókat sem a neoliberális alternatíva meghaladására. A jobboldalon viszont már több elemzőintézet is született az elmúlt időszakban, tehát az okok csak kisebb részben magyarázhatók erőforráshiánnyal, sokkal inkább egyfajta szellemi restséggel.¹² Úgy látom, hogy a mai Fidesz, mint pártjelenség és mint kormányzó erő, leginkább az Adenauer-féle kereszténydemokrata–keresztényszociális párt-hoz és gazdasági-politikai irányvonalához hasonlítható. Ezt erősíti

a munka világának előtérbe helyezése (mégpedig a szociális segélyek helyett) és az erős családtámogatási rendszeren alapuló, keresztény értékeket valló, patrióta nemzetpolitika. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a nemzeti integrációt egy keresztényszociális rendszer keretében valósítja meg, méghozzá nagyon sikeresen. Ez az, amit mára Európa elfelejtett, és mint a neoliberális irányzattól távol állót, nem is akar sem felidézni, sem megérteni. ■

10 PAPP Zsolt: *Kormetszetek*. Kossuth, Bp. 1988. 329.

11 Idézi: SZABÓ Tibor: *Gramsci politikai filozófiája*. Lukács Kör, Szeged, 1991.

12 Lásd bővebben: János SIMON: ¿Por qué gana siempre Orbán? *Razón Española*, 2022/július.

a baloldali pártok
összetett
identitásproblémával
küszködnek